Füryová, Klára; Janovíčková, Marta

Odraz vplyvu benátskeho sklárstva na nálezoch stredovekého skla z územia Slovenska

Archaeologia historica. 1988, vol. 13, iss. [1], pp. 619-631

Stable URL (handle): https://hdl.handle.net/11222.digilib/139790
Access Date: 28. 11. 2024
Version: 20241018

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MUNI ARTS Masarykova univerzita Filozofická fakulta

Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University
digilib.phil.muni.cz

Odraz vplyvu benátskeho sklárstva na nálezoch stredovekého skla z územia Slovenska

KLÁRA FŰRYOVÁ—MARTA JANOVÍČKOVÁ

Nálezy stredovekého skla v zbierkach Archeologického ústavu Slovenského národného múzea (Fűryová—Janovíčková 1986, 181—213) a ďalšie publikované a spracované súbory skla pochádzajú z lokalít rôzneho charakteru z územia celého Slovenska. Sú to hrady ako Bratislava (výskum doc. T. Štefanovičovej, CSc.), Fiľakovo (Kalmár 1959, 38—39), Kežmarok (Polla 1971); mestské prostredia Bratislava (Plachá—Nechvátal 1980, 433—463; Vallašek 1966, 244 až 245), Trnava (Mészárosová 1983, 117—131), a cirkevné objekty Červený kláštor (Čaplovič 1977, 155—191), Košice-Krásna (Polla 1986), Podhorany-Sokolníky (Habovštiak 1966, 74—76). Z doteraz spracovaných nálezov vyplýva, že sklárska výroba na Slovensku odráža v sebe vplyvy vtedajších veľkých sklárskych centier (Benátky, Čechy, Nemecko-Porýnie). Tieto skutočnosti a stále rastúci počet spracovaných nálezov umožňujú zaoberať sa s problematikou stredovekého skla na Slovensku iba z hľadiska vplyvu Benátok na výrobu dutého skla na našom území v 15. a 16. storočí.

Politická situácia v Uhorsku už v ranom stredoveku ukazuje na orientáciu krajiny k Taliansku. Sú to príbuzenské vzťahy už prvých Arpádovcov s benátskym dóžom, neskôr príchod neapolských Anjuovcov na uhorský trón, ale hlavne udomácnenie sa talianskej renesancie počas vlády Mateja Korvína. Po stránke hospodárskej tiež možno sledovať otvorenosť krajiny k tejto časti Európy. Po prvýkrát už v roku 1217 dostali benátsky kupci právo obchodovať s Uhorskom na základe zmluvy uzavretej pri príležitosti prevozu križiackeho vojska Ondreja II. na svojich lodiach (H. Gyürky 1985, 50). Ďalšou dôležitou danosťou je aj sťahovanie sa sklárov z Benátok do ostatných krajín Európy, kde si zakladali huty. S prisťahovaním sa sklárov na územie Slovenska môžeme počítať najskôr začiatkom 15. storočia. Tento predpoklad potvrdzujú aj naše nálezy, vyrobené podľa benátskych vzorov v 15. a 16. storočí.

Predmety, ktoré by sme mohli považovať za benátske importy, nie sú početné. Najznámejšie z nich sú bardejovské poháre, spomínané v odbornej literatúre už v minulom storočí (Miskovszky 1879—1880, 89). Objednala ich mestská rada Bardejova začiatkom 16. storočia ku hostine usporiadanej pri príležitosti znovuvybudovania radnice. Podľa K. Divalda bolo viac ako pravdepodobné, že mešťanom nešlo iba o prepych, ale priamo z Benátok objednané kalichy mali slúžiť aj ako vzor pre sklárne, ktoré už v tom čase pracovali v okolí Bardejova (Divald 1912, 364). Toto tvrdenie pokladáme síce za príliš odvážne, ale nepochybujeme o tom, že objavenie sa takýchto dokonalých výrobkov v tomto prostredí pôsobilo na zvýšenie nárokov a ovplyvnilo vkus výrobcov skla.

Z bardejovských pohárov sa zachovalo šesť kusov. Ide o poháre s vekom. Rebrovaná nálevkovitá noha a rebrovaný orech, vložený medzi dva terčíky sú

buď z kobaltovomodrého, alebo z číreho skla. Kupa zvonovitého tvaru s rovným dnom, ovinutá štiepaným vláknom je z číreho skla. Na dvoch protiľahlých stranách kupy je emailový znak mesta Bardejova nesený anjelom. Pod okrajom kupy prebieha bordúra zo zlateného šupinového dekoru zvýrazneného červenými, modrými a bielymi emailovými bodkami. Veko je mierne vyklenuté, zakončené viacnásobnou guľovitou úchytkou (obr. 1).

Nôžke bardejovských pohárov je podobný fragment pochádzajúci z výskumu zaniknutého kláštora v Košiciach-Krásnej. Je to úlomok z nôžky pohára z kobaltovomodrej skloviny, zdobený plastickým, lúčovite sa zbiehajúcim rebrovaním. Kvalita skloviny je veľmi dobrá (obr. 2:2,4).

Ďalšia nádoba, ktorú môžeme považovať za benátsky výrobok, bola miska tiež z kobaltom farebnej skloviny. Jej úlomok sa našiel pri záchrannom výskume PhDr. E. Studeníkovej v Jatove. Úlomok je pomerne malý, nedá sa podľa neho bližšie určiť tvar miskovitej nádoby. Zachovala sa na ňom ukážka vodorovne prebiehajúceho dekoru pozostávajúceho z dvoch hladkých vlákien z mliečneho skla, sťahovaných do slučiek (obr. 6:4). Používanie kobaltu v sklárstve bolo rozšírené. V Čechách sa s ním stretávame už od konca 13. storočia (Hejdová—Nechvátal—Šedivý 1975, 530), ale výlučne iba pri výzdobe sklených nádob. Mimo Benátok nenachádzame sklárske výrobky, ktoré by boli vyfúkané zo skloviny farbenej kobaltom.

Plastický dekor na úlomku z Jatova je z hladkých vlákien z mliečneho skla. Mliečne alebo opálové sklo je tiež jedným z charakteristických znakov benátskeho sklárstva. Okrem výzdoby sa používalo hlavne pri výrobe celých nádob, ktoré boli potom zdobené maľbou. Takýmto spôsobom výrobený pohárik pochádza z Kežmarského hradu (Polla 1971, 245). Na hladkom tele súdkovitého tvaru je namaľovaná kobaltovomodrou farbou veduta mesta. Vedľa seba radené kupolovité objekty sú ukončené striedavo dymiacimi sa komínmi a vežičkami s krížikmi. Nad nimi sú znaky letiacich vtákov. Veduta je ohraničená vodorovnými líniami. Pod spodnou líniou prechádza vlnovka, pravdepodobne náznak vody. Je možné, že sa tu jedná o štylizovaný obraz Benátok (obr. 3). Ako analógiu možno uviesť pohár z mliečneho skla, zdobený maľbou, vyrobený v Benátkach začiatkom 16. storočia (Mariacher 1963, 59).

Pri výskume Bratislavského hradu sa našla časť malého pohárika z fialového skla. Na jednoduchom malom pohériku s hladkými stenami sa zachoval zvyšok výzdoby, úlomok nataveného uška, na spodnej strane zaštipovaného kliešťami (obr. 4). Zatiaľ bez analógie. Podobné ušká alebo iné nálepy sa objavujú v benátskom sklárstve od druhej polovice 16. storočia.

Uvedené nálezy považované za importy sú v našich súboroch ojedinelé a dovoľujú len minimálne nahliadnúť do širokého tvarového sortimentu benátskych výrobkov. Môžeme ich ale použiť ako príklad toho, že v Benátkach používali pri výrobe nádob okrem skla číreho i sklá farbené kobaltom, mangánom a sklá opálové.

V oveľa väčšom počte sú zastúpené rôzne úlomky pohárov na nôžkach a stopkách, ktoré možno považovať za domáce výrobky. O ich veľkej obľube a rozšírení svedčí aj veľké bohatstvo variánt vyskytujúcich sa v našich nálezoch. Umožňujú dokonca aj demonštrovať ich postupný vývoj, prechod od strnulého nasadenia kupy pohára na roztvorenú nôžku až po zložito profilované stopky s tanierovitou podnožou.

Najstarší z nich, datovaný do druhej polovice 15. storočia, je pohár na nôžke nájdený s ďalšími stredovekými sklenými nádobami v Trnave (Mészárosová 1983, 122). Bol vyfúkaný zo svetlozelenej skloviny. Nízka nôžka je vy-

Obr. 1. Bardejovský pohár (reprodukcia).
Obr. 2. Fragmenty pohárov. 1, 3 — Bratislava — hrad; 2, 4 — Košice-Krásna.

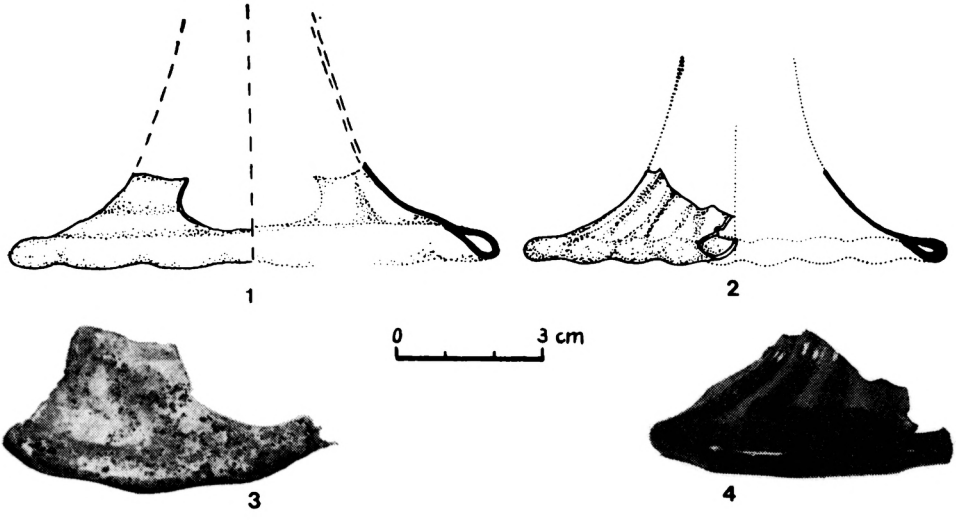

fúkaná súčasne s mohutnou kupou, ktorá je jemne pozdĺžne rebrovaná. Okolo spodnej časti nôžky a spodnej časti kupy je ovinuté štiepané vlákno (obr. 5). Na základe tvaru a skloviny Klára Mészárosová dospela k poznatku, že pohár mohol byť vyrobený na Slovensku. Tvarovo je silne ovplyvnený domácim podložím, čo ho odlišuje od benátskych predlôh.

Úlomok spodnej časti nôžky pohára z výskumu Bratislavského hradu bol podobne tvarovaný ako nôžky tzv. bardejovských pohárov alebo kobaltovomodrý úlomok z Košíc-Krásnej. Plastické, lúčovite sa zbiehajúce rebrovanie však prechádza vo vnútri nôžky z čírej skloviny. Na vonkajšej strane je tvarovaná v podobe vodorovne prebiehajúceho rebrovania. Spodný okraj je zahnutý do vnútra a sformovaný do náznakov lalokov (obr. 2: 1, 3).

Nasledujúce fragmenty pochádzajú z takých pohárov, kde medzi kupou rôzneho tvaru a hladkou roztvorenou nôžkou sú včlenené ďalšie prvky, rôzne veľké kotúče a orechy. Najjednoduchší z nich je pohár zo zelenej skloviny pochádzajúci z výskumu Fiľakovského hradu. Medzi kupu a nôžku je vložený jeden kotúč (obr. 6: 8). Podobný pohár z Bratislavského hradu vyfúkaný z bezfarebnej skloviny má bezprostredne pod širokou kupou dva na seba položené rovnaké kotúče (obr. 6: 5; 7: 1). Z ďalšieho pohára z Fiľakovského hradu sa zachovala aj väčšia časť štíhlej kupy z bezfarebnej skloviny. S roztvorenou nôžkou zo zelenkastého skla ju spájajú tri rôzne veľké kotúče mierne od seba odsadené (obr. 6: 7). Podobne je tvarovaný pohár z Bratislavského hradu zdobený emailovou maľbou a s nápisom (obr. 6: 6). Medzi kupu a nôžku pohára z Kežmarku sú vložené tiež tri podobné kotúče, oddelené užšími stĺpikmi (obr. 6: 1).

Analógie k týmto nálezom poznáme z bavorskej lokality Amorbach (Ress 1967, 302, obr. 15), z Prahy z výskumu Anežského kláštora (Hejdová—Reichertová 1982, 13, obr. 6: 2—6), zo Šopronu z výskumu meštianského domu (Holl 1978, 100, obr. 4: 5) a z ďalších. Názory jednotlivých bádateľov sa zhodujú nielen v datovaní, ale aj v tom, že vo väčšine prípadov sa nejedná o importy, ale o domáce výrobky. Ich častý výskyt na pomerne širokom území poukazuje na to, že ide o typ pohára, ktorého výroba bola v 1. polovici 16. storočia už všeobecne rozšírená.

Medzi nálezmi z Kežmarského a Devínskeho hradu (výskum akademika Dekana) sa našli stopky pohárov zo zelenkastej skloviny. Sú to vlastne stĺpiky zvisle rebrované, niekoľkokrát zužované. Pri obidvoch sa zachoval zvyšok tanierovitej podnože (obr. 6: 2, 3). Poháre s podobne sformovanými stopkami, vyrobené v Benátkách v 1. polovici 16. storočia, sa nachádzajú v zbierkach UPM v Prahe (Hetteš 1973, fig. 21/č. kat. 48, 51, 55). Uvedené analógie sú však z čireho skla a vykazujú vyššiu úroveň výroby.

Od polovice 16. storočia sa vyskytujú aj na našom území poháre so stopkou v tvare balustra. Príkladom je čaša pochádzajúca z výskumu Bratislavskej radnice (Plachá—Nechvátal 1980, 440). Fragment z Kežmarského hradu má užší baluster vložený medzi dva rôzne veľké kotúče (obr. 8: 1). Obdobné nálezy sa objavili aj v Čechách pri výskume Anežského kláštora v Prahe (Hejdová—Reichertová 1982, 13, obr. 6: 7, 8) a v Plzni (Frýda 1979, 25, obr. 3).

Pôvodne benátskej proveniencie sú balustre vyfúkané do vzorovanej formy. Sú charakteristické pre stvárnenie stopiek pohárov v 2. polovici 16. storočia (Mariacher 1963, 86: B; 90; 104 4). Na území Slovenska sú zastúpené medzi nálezmi z Kežmarského a Bratislavského hradu. Kežmarské fragmenty patria do skupiny balustrov v tvare maskarónov obr. 8: 2, 3; 9: 2), bratislavský je zdobený drobnými hrbolčekmi obr. 8: 4; 7: 2). Aj farba skloviny je rozdielna. Kež-

Obr. 3. Pohár z mliečneho skla (reprodukcia). Kežmarok — hrad.

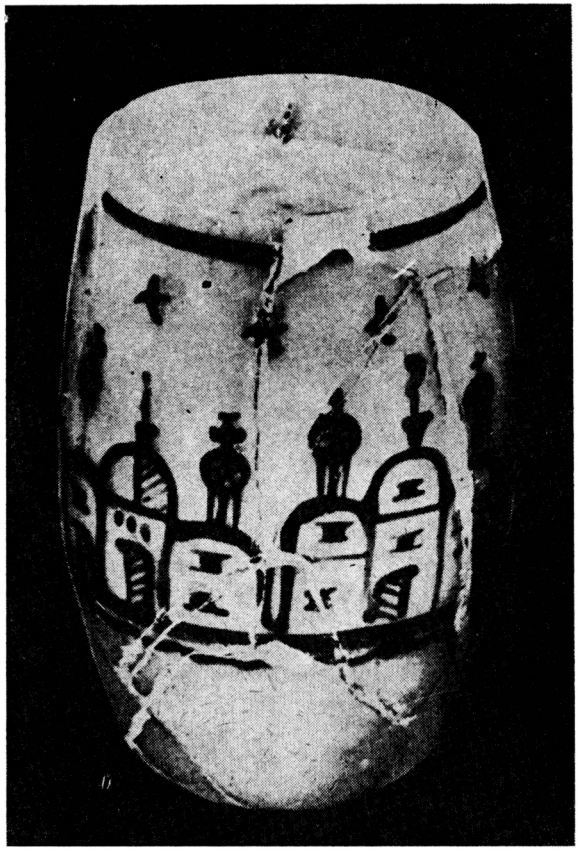

Obr. 4. Fragment pohára z mangánového skla. Bratislava — hrad.

marské boli pôvodne slamovožlté, bratislavský exemplár má iba slabý modrastý nádych a sklovina je tenučká. Na základe analógií predpokladáme, že stopku tohto typu mohol mať aj pohár z Fiľakova zo svetlozelenej skloviny, z ktorej sa zachovali úlomky kupy valcovitého tvaru zdobeného plastickým mriežkovaním. Na spodnej časti kupy je badateľný zvyšok obruby (obr. 9: 1). Dva podobné poháre vyrobené v Benátkach v druhej polovici 16. storočia sa nachádzajú v zbierkach UPM v Praze (Hetteš 1973, fig. 32/136, 137).

Najbližšie analógie pre stopky s balustrom vyfúkaným do vzorovanej formy nachádzame v Šoproni. Imre Holl ako miesto ich výroby označuje územie severne od Álp (Holl 1978, 100, obr. 4).

Na lokalite Podhorany-Sokolníky, okr. Nitra, pri odkrývaní základov zaniknutého stredovekého kostola, niekoľkokrát prebudovaného (Habovštiak 1966, 74—76), sa našli úlomky flaštičiek, resp. krčiažtekov. Zachovali sa z nich spodná časť s nízkou pätkou, z ktorej oblúkom vychádza guľovité telo a dve hrdlá, jedno aj so zachovalým kónicky roztvoreným ústím (obr. 10). Hrdlá sú ovinuté vlnovite prilepeným hladkým vláknom, ktoré pôvodne pokračovalo v podobe uška. Z týchto fragmentov sa dajú zrekonštruovať dve malé nádobky fľaškovitého tvaru s guľatým telom, pomerne vysokým hrdlom a s uškom, ktoré vychádza z výzdoby hrdla a zrejme oblúkom pokračuje k baňatému telu nádoby (obr. 11).

Obr. 8. Pohár na nôžke (reprodukcia). Trnava.

Obr. 6. Fragmenty pohárov. 1, 3, 9 — Kežmarok — hrad; 2 — Devín — hrad; 5, 6 — Bratislava — hrad; 7, 8 — Fiľakovo — hrad. — Fragment misky. 4 — Jatov.

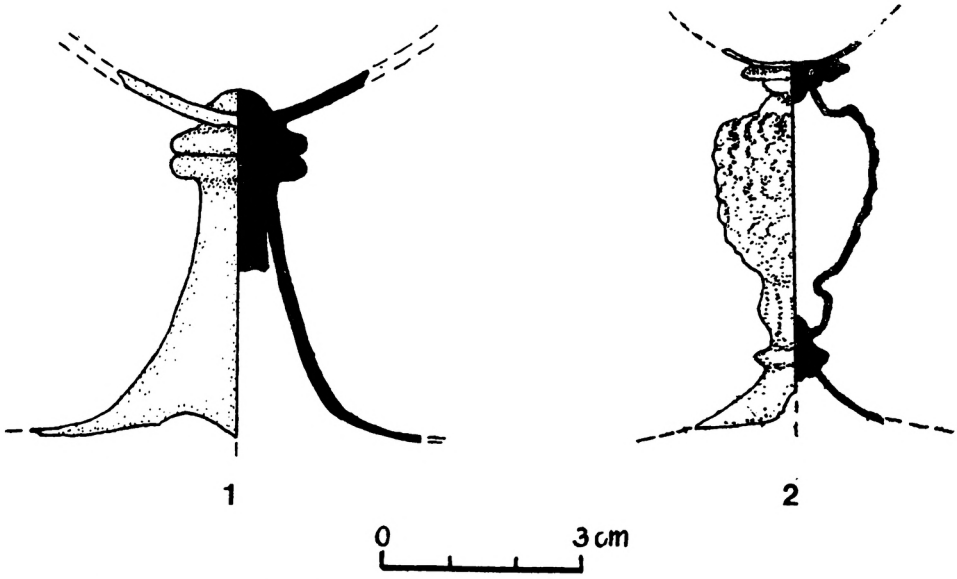

Obr. 7. Fragmenty pohárov. Bratislava — hrad.

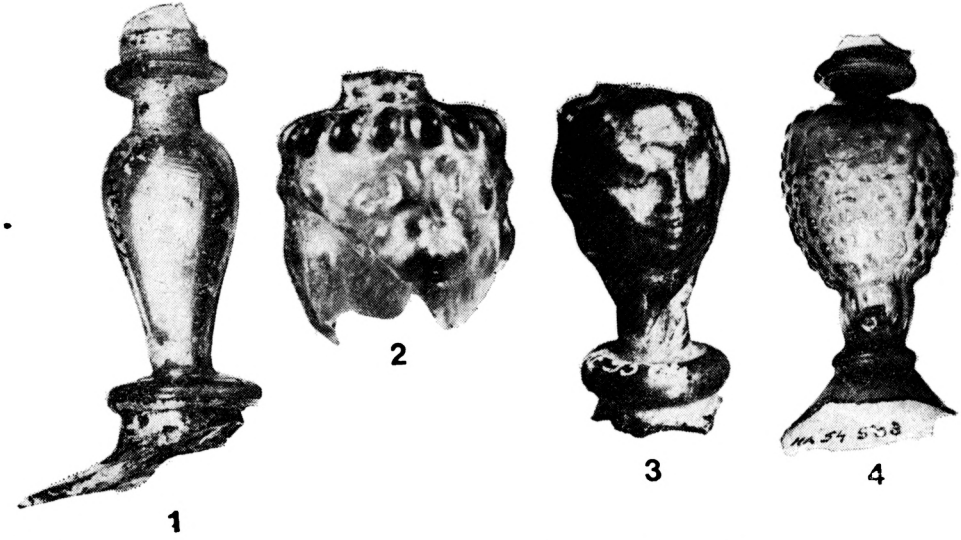

Obr. 8. Fragmenty pohárov. 1, 2, 3 — Kežmarok — hrad; 4 — Bratislava — hrad.

Takáto výzdoba hrdla fliaš sa objavuje v 16. storočí v prvom rade na benátskych výrobkoch. Analógie, ktoré z tohto obdobia môžeme uviesť sú konvičky v Múzeu skla v Muráne (Mariacher 1963, 85: A) a ďalšia z Isenheimerského oltára (Kämpfer 1966, obr. 84). Pôvodne slúžili na liturgické účely. To isté môžeme predpokladať aj o funkcii dvoch fľaštičiek, resp. krčiažtekov z Podhorian-Sokolníkov, čo podkladá aj skutočnosť, že miestom ich nálezu bolo sanktuárium gotickej fázy kostola, ktoré až v 18. storočí bolo prebudo-

vané do baroknej podoby (Habovštiak 1966, 76). Na základe analógií ich datujeme do 2. polovice 16. storočia, nakoľko nálezová situácia nám dáva iba rámcove datovanie do 15.—18. storočia.

Vplyv benátskeho sklárstva na územie Slovenska bol silný. Súviselo to aj s politickou, kutúrnou a hospodárskou orientáciou krajiny. Na nálezoch z prostredia vysokej šľachty sa zvlášť odráža obľuba kultúry talianskej renesancie. Je známe, že podľa vzoru kráľovského dvora v Budíne si šlachta do konca 16. storočia ba ešte aj v 17. storočí objednávala sklené poháre priamo z Benátok (Borsos 1974, 50).

Napriek tomu predmety, ktoré by sme mohli považovať za benátske výrobky, nie sú tak početné. Väčšina nádob, z ktorých pochádzajú uvedené úlomky, tvarovo pripomína benátske predlohy. Predsa však ich nedostatočná kvalita nám potvrdzujú, že boli vyrobené mimo Benátok. Pri výrobe samotnej skloviny

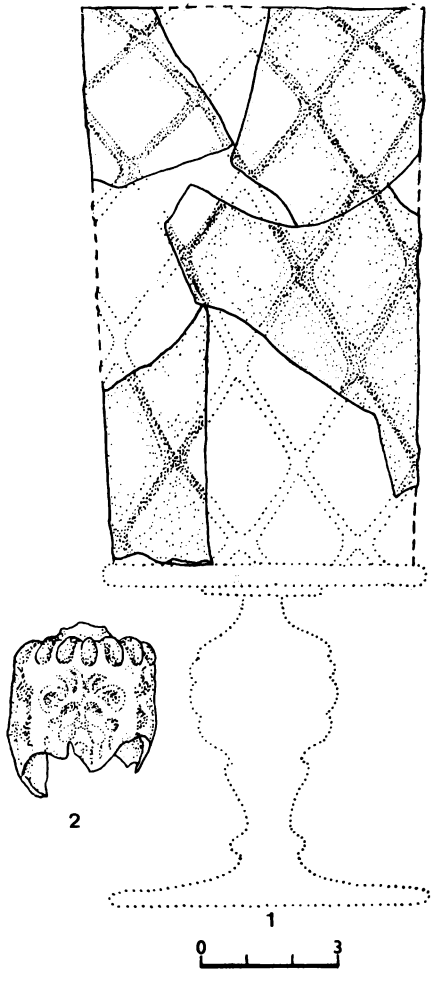

Obr. 9. Rekonštrukcia pohára. 1 — Fiľakovo — hrad. — Fragment pohára. 2 — Kežmarok — hrad.

boli používané menej vhodné suroviny, čo sa odráža aj na jej kvalite. Ľahšie podlieha korózii, je sfarbená do zelena, steny nádob sú hrubšie, obsahujú vzduchové bublinky a aj celková váha predmetov je vyššia.

V benátskom sklárstve do konca 15. storočia sú nádoby tvorené ešte v duchu gotiky, čím sa výrobcovia prispôsobovali vkusu odjednávateľov. Takéto snahy sú badateľné ešte aj koncom 1. polovice 16. storočia pri skle určenom na vývoz. Nádoby z našich nálezov po stránke tvarovej nevykazujú také čisté štýlové formy. Iný charaker skloviny tiež nasvedčuje tomu, že tieto predmety boli vyrobené mimo sklárskeho centra. Kresebná rekonštrukcia nálezov nám ukazuje pomerne veľké tvarové bohatstvo pohárov. Tieto napriek svojim technologickým nedostatkom majú pekné, jednoduché tvary prispôsobené domácim podmienkam výroby (obr. 12).

Za terajšieho stavu bádania nie je možné určiť miesto, odkiaľ prichádzali prvé podnety k výrobe dutého skla. Je známe, že výroba sklených perál je doložená už z obdobia Veľkej Moravy nielen samotnými nálezmi, ale aj odkrytím pecí na ich výrobu v Nitre (Chropovský 1962, 215) a v Bratislave-Dúbravke (Farkaš—Turčan 1984, 74). Od 14. storočia existuje pomerne bohatá literatúra historického charakteru zaoberajúca sa sklárňami na území Slovenska (Bakošová—Pišútová 1977, 1978).

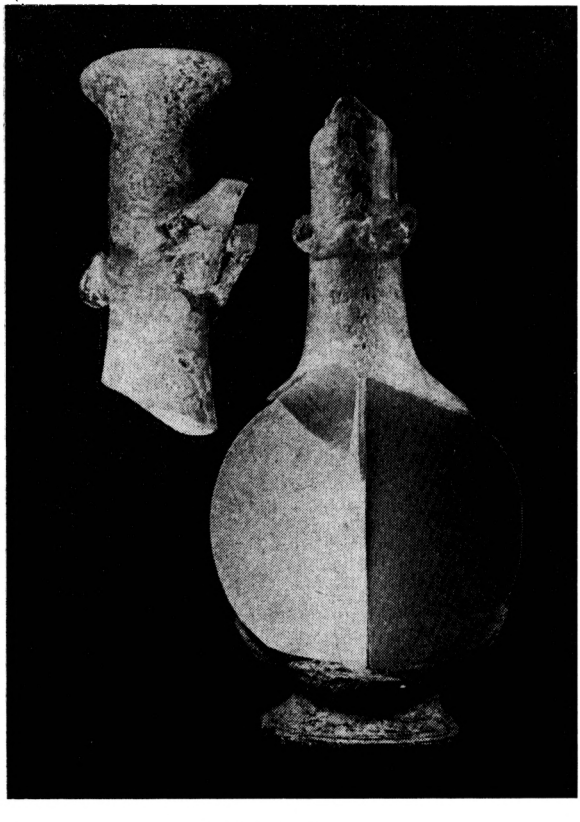

Obr. 10. Fragmenty fľaštičiek. Podhorany-Sokolníky.

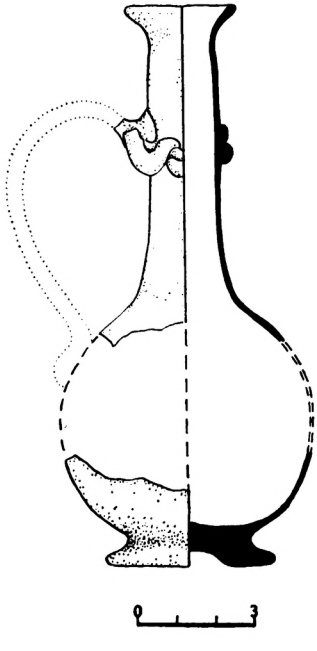

Obr. 11. Rekonštrukcia fľaštičky, resp. krčiažteka. Podhorany-Sokolníky.

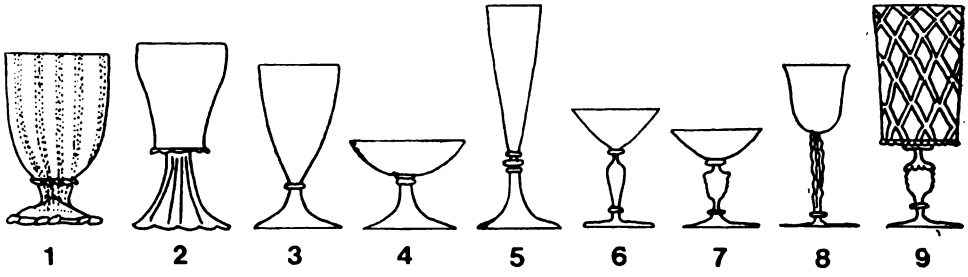

Obr. 12. Typy pohárov. 1 — Trnava; 2, 4, 5, 7 — Bratislava — hrad; 3, 5, 9 — Fiľakovo — hrad; 5, 6, 8 — Kežmarok — hrad; 8 — Devín — hrad.

Na základe historických správ právom predpokladáme, že v týchto sklárniach mohli pracovať aj sklári, ktorí napriek zákazom sa vysťahovali z Benátok, pretože sa nevedeli uplatniť v konkurencii vo svojej vlasti. O ich prítomnosti napr. na Východnom Slovensku svedčí aj obec Venecia, ktorá sa spomína už v roku 1410 (Frický 1966, 131). Táto skutočnosť nasvedčuje tomu, že výrobky benátskeho charakteru sa rozširovali na území Slovenska nielen obchodom, ale aj priamym pôsobením týchto sklárov. Aj oni značnou mierou prispeli k obohateniu tvarovej škály výrobkov domácich sklární.

Použitá literatúra

Bakošová, J.—Pišútová, I. 1977: Katalóg slovenských sklární. Zb. SNM 71, História 17, 227—245.

Bakošová, J.—Pišútová, I. 1978: Katalóg slovenských sklární. (Druhá časť.) Zb. SNM 72, História 18, 145—163.

Borsos, B. 1974: A magyar üvegművesség. Budapest.

Čaplovič, D. 1977: Príspevok k dejinám Červeného kláštora. Historica Carpatica 8, 155—191.

Divald, K. 1912: Az üveg. Az iparművészet könyve. Budapest, 364.

Farkaš, Z.—Turčan, V. 1984: Záchranný výskum na Devínskej Kobyle v Bratislave-Dúbravke. AVANS v roku 1983. Nitra, 74.

Frický, A. 1966: Zaniknuté sklárne v okolí Bardejova. Nové Obzory 8, 141—144.

Frýda, F. 1979: Mittelalterlicher Glas aus Plzeň. Glasrevue 8, 24—27.

Fűryová, K.—Janovíčková, M. 1986: Stredoveké sklo v zbierkach Archeologického ústavu SNM. Zb. SNM 80, História 26, 181—213.

Habovštiak, A. 1966: Románsky kostol v Podhoranoch-Sokolníkoch. Vlastivedný časopis 15, 74—76.

Hejdová, D.—Nechvátal, B.—Šedivý, Č. 1975: Použití kobaltu ve středověkém sklářství v Čechách. Archeologické rozhledy 27, 530—554.

Hejdová, D.—Reichertová, K. 1982: Glashütte im ehemaligen Agneskloster in Prag. Glasrevue 2, 10—15.

Hetteš, K. 1973: Benátske sklo. In: Velká doba italského umění ohně. Praha.

H. Gyürky, K. 1985: A 14. század üvegtipusai a Budai régészeti lelatanyagban. Budapest Régiségei 26, 49—62.

Holl, I. 1978: Glasfunde des 15.—16. Jahrhunderts aus dem Hause eines Patriziers in Sopron (Ungarn). Zeitschrift für Archäologie des Mittelalters 6, 95—103.

Chropovský, B. 1982: Slovanské pohrebisko v Nitre na Lupke. Slovenská archeológia 10, 175—240.

Kalmár, J. 1959: A füleki (Fiľakovo) vár XV.—XVII. századi emlékei. Régészeti füzetek, ser. II.
Kämpfer, F. 1966: Viertausend Jahre Glas. Dresden.
Mariacher, G. 1963: Vetri italiani del Rinascimento. Milano.
Mészárosová, K. 1983: Nález stredovekého skla v Trnave. Zb. SNM 77, História 23, 117—131.
Miskovszky, V. 1878—1880: Bártfa középkori müemlékei II. 89.
Plachá, V.—Nechvátal, B. 1980: Stredoveké sklo z Bratislavy. Památky archeologické 71, 433—463.
Polla, B. 1971: Kežmarok. Výsledky historickoarcheologického výskumu. Bratislava.
Polla, B. 1986: Košice-Krásna (K stredovekým dejinám Krásnej nad Hornádom). Košice.
Ress, A. 1967: Mittelalterliche Glasfunde. In: Bayerisches Landesamt für Denkmalpflege 26, 284—317.
Vallašek, A. 1966: Academia Istropolitana vo svetle najnovších výskumov. Památková péče 26, 244—245.

Zusammenfassung

Widerspiegelung des Einflusses wenezianischen Glashüttenwesens auf das in der Slowakei gefundene mittelalterliche Glas

Die Funde mittelalterlichen Glases in den Sammlungen des Archäologischen Instituts des Slowakischen Nationalmuseums und weitere veröffentlichte und verarbeitete Glaskollektionen stammen aus verschiedenen Lokalitäten auf dem Gebiet der ganzen Slowakei. Es sind Burgen wie Bratislava, Devín, Filakovo, Kežmarok, städtische Milieus von Bratislava, Trnava und kirchliche Objekte Červený kláštor, Košice-Krásna, Podhorany-Sokolníky. Aus den bisher verarbeiteten Funden ergibt sich, daß die slowakische Glasproduktion die Einflüsse damaliger großer Glashüttenzentren (Wenedig, Böhmen, Deutschland-Rheingebiet) widerspiegelt. In unserem Beitrag befassen wir uns mit dem Einfluß von Wenedig auf die Produktion des Hohlglases auf unserem Gebiet im 15.—16. Jahrhundert.

Die Gegenstände, die für wenezianische Erzeugnisse gehalten werden könnten, sind nicht zahlreich. Am bekanntesten sind die Pokale von Bardejov, die durch den Stadtrat am Anfang des 16. Jahrhunderts in Wenedig bestellt wurden (Abb. 1). Ihrem Stiel ist das Stielbruchstück aus kobaltblauer Glasmasse ähnlich, das aus der Grabung im untergegangenen Kloster in Košice-Krásna stammt (Abb. 2: 2, 4). Aus kobaltgefärbter Glasmasse ist auch das Schalenbruchstück aus Jatov, das durch ein Milchglasfaden verziert ist (Abb. 6: 4). Das Opalglas ist auch ein der charakteristischen Züge wenezianischen Glashüttenwesens. In unseren Funden wird es durch einen kleinen Pokal aus Kežmarok vertreten, der durch eine kobaltblau gezeichnete Vedute der Stadt verziert ist (Abb. 3). Aus der Burg von Bratislava stammt ein Pokalbruchstück aus vilettem Glas mit dem Rest eines angeschmolzten Henkels (Abb. 4). Die angeführten Funde werden für Import gehalten und dienen als Beispiel der Farbenskala wenezianischer Produkte.

In einer viel größeren Menge sind die Glasbruchstücke vertreten, die für einheimische Erzeugnisse gehalten werden können. Sie ermöglichen es sogar, ihre allmähliche Entwicklung, sowie den Übergang von dem erstarrten Einsetzen der Pokalkuppe auf den eusgebreiteten Stiel bis zu den kompliziert profilierten Stielen mit tellerförmigem Sokel zu demonstrieren. Der älteste Pokal, der in die 2. Hälfte des 15. Jahrhunderts datiert wird, stammt aus Trnava. Klára Mészárosová ist der Meinung, daß er in der Slowakei hergestellt werden konnte [Abb. 5]. Das Bruchstück eines Pokalunterteils aus der Grabung auf der Burg von Bratislava hatte eine ähnliche Form wie die Stiel der Pokale von Bardejov oder das kobaltblaue Bruchstück aus Košice-Krásna (Abb. 2: 1, 3). Weitere Fragmente stammen aus Gläsern, die zwischen der Kuppe verschiedenen Form und dem glatten ausgebreiteten Stiel weitere Elemente — Kugeln und

Nüsse verschiedener Größe — haben. Sie wurden auf der Burg von Fiľakovo (Abb. 6: 7,8), Bratislava (Abb. 6: 5, 6; 7: 1) und Kežmarok (Abb. 6: 1) gefunden. Analogien weisen darauf hin, daß es sich um einen Pokaltyp handelt, dessen Produktion in der 1. Hälfte des 16. Jahrhunderts allgemein verbreitet war und in den meisten Fällen geht es um einheimische Erzeugnisse.

Die aus der Burg von Kežmarok und Devín stammenden Pokalstiele sind durch ihre Form den in Wenedig hergestellten Exemplaren sehr ähnlich (Abb. 6: 2, 3). Seit der Mitte des 16. Jahrhunderts erscheinen auf unserem Gebiet Pokale mit dem Stiel in Form eines kugelförmigen Balusters (Kežmarok) (Abb. 8: 1) und Baluster, die in die Musterform mit Buckelmotiv (Bratislava-Burg) (Abb. 8: 4; 7: 2) oder Maskaronmotiv (Kežmarok) (Abb. 8: 2, 3; 9: 2) geblasen sind. Anhand der Analogien konnte der Pokal aus Fiľakovo einen ähnlichen Stiel haben (Abb. 9: 1).

Aus der Lokalität Podhorany-Sokolníky stammen Fragmente zweier Fläschchen bzw. Krüglein, die durch ihre Halsverzierung auch wenezianische Vorlagen hinweisen (Abb. 10, 11).

Die meisten Gefässer, von denen die angeführten Fragmente stammen, erinnern durch ihre Form an wenezianische Vorlagen, obwohl sie keine sehr reinen Stielformen aufweisen. Ihre Zeichnungsrekonstruktion zeigt eine ziemlich große Formreiche der Pokale. Sie haben, trotz ihren technologischen Mängeln, schöne, einfache Formen, die den einheimischen Produktionsbedingungen angepaßt sind (Abb. 12).

Abbildungen:

Abb. 1. Pokal von Bardejov (Reproduktion).
Abb. 2. Pokalfragmente. 1, 3 — Bratislava-Burg; 2, 4 — Košice-Krásna.
Abb. 3. Pokal aus Milchglas (Reproduktion). Kežmarok-Burg.
Abb. 4. Pokalfragment aus Manganglas. Bratislava-Burg.
Abb. 5. Stielpokal (Reproduktion). Trnava.
Abb. 6. Pokalfragmente. 1, 3, 9 — Kežmarok-Burg; 2 — Devín-Burg; 5, 6 — Bratislava-Burg; 7, 8 — Fiľakovo-Burg. Schalenfragment. 4 — Jatov.
Abb. 7. Pokalfragmente. Bratislava-Burg.
Abb. 8. Pokalfragmente. 1, 2, 3 — Kežmarok-Burg, 4 — Bratislava-Burg.
Abb. 9. Rekonstruktion des Pokals. 1 — Filakovo-Burg. — Pokalfragment. 2 — Kežmarok-Burg.
Abb. 10. Fläschchenfragmente. Podhorany-Sokolníky.
Abb. 11. Rekonstruktion eines Fläschchens, bzw. Krügleins. Podhorany-Sokolníky.
Abb. 12. Pokaltypen. 1 — Trnava; 2, 4, 5, 7 — Bratislava-Burg; 3, 5, 9 — Filakovo-Burg; 5, 6, 8 — Kežmarok-Burg; — 8 — Devín-Burg.